

Robert Gravenhorst Lövenstierne

Om en gravplats på Strövelstorps kyrkogård

Förord

Denna skrift kan ses som ett delresultat av den kyrkogårds- och gravplatsinventering som påbörjades i Strövelstorp år 2000. En av kyrkogårdens största gravplatser, den över familjen Gravenhorst Lövenstjerne på Vegeholm, lämnade många frågetecken. Församlingens gravregister innehåller bara ytterst knapphändiga uppgifter. Strövelstorpssonen, sedermera domprosten i Lund, Bengt Åbergs bok *"En skånekyrka genom åtta sekler"* (1949) ger några få upplysningar, dock inte om vilka som gravsatts utöver Robert Gravenhorst Lövenstjerne och hans hustru Therese och inte heller något om familjens liv på Vegeholm.

I samband med mitt inventeringsarbete anordnades år 2002 en kyrkogårdsvandring i Strövelstorp och en rundvandring på Vegeholms gods. Efter en artikel i pressen om dessa arrangemang kontaktades jag av Christina Jonung, en ättling till Robert Gravenhorst och f.n. bosatt i Brüssel. Detta ledde till att jag fick kontakt med godsägaren Göran Brunnström på Stureholms gård, en dotterson till Robert Gravenhorst. Brunnström ställde välvilligt sitt gårdsarkiv till mitt förfogande, innehållande bl.a. hela Robert Gravenhorsts handskrivna "Loggbok" (dagbok) från slutet av 1800-talet inklusive hustrun Thereses anteckningar efter Roberts död och sonen Johans anteckningar om godset Vegeholm under tiden efter faderns död. Dessutom innehåller loggboken en betydande korrespondens med Roberts danske svärfader och dennes "kamrer" och söner m.fl. Ytterligare material är de barndomsminnen som Alice Brunnström, dotter till makarna Gravenhorst och moder till Göran Brunnström, låtit nedteckna år 1955.

I gårdsarkivet på Stureholm förvaras också detaljerade uppgifter om de personer som gravsatts i familjegraven på Strövelstorps kyrkogård samt korrespondens med Strövelstorps församling om skötsel av gravplatsen.

Ytterligare källmaterial har jag hämtat ur en minnesbok om industrikomplexet "Liimfabrikken" och familjen Holmblad, utgiven av Amager Bank i Köpenhamn.

Loggboken och övrigt material kastar nytt ljus över kammarherre Robert Gravenhorst Lövenstjerne och hans familjs liv på godset Vegeholm och också över hans förhållande till Strövelstorps församling. Jag vill rikta ett varmt tack till godsägare Göran Brunnström för det material som jag fått ta del av.

Strövelstorp i november 2004
Ingvar Nilsson

Reviderad 2009.

Robert Gravenhorst Lövenstjerne

Therese Gravenhorst Lövenstjerne

Gravplatsen

I sydvästra hörnet av Gamla kyrkogården runt Strövelstorps kyrka lägger man märke till en stor gravplats med ovanlig utformning. Så gott som hela ytan på ca 14 x 5.5 m upptas av ett 8 x 5 m stort liggande kors av formklippt buxbom. Platsen är omgärdad av en grov smidd järnkedja upphängd på stenpelare. Gravens västra kort-sida sluttar något uppåt mot en stenmur, som samtidigt utgör gräns mot den lägre liggande Nya kyrkogården, vilken tillkommit efter gravplatsens iordningställande. På denna gravplats är 12 personer av hög börd gravsatta. Ändå finns inte någon som helst gravvård som antyder detta. I den lilla slänten ligger en oansenlig liten marmorplatta med namn på två personer, som dock inte är gravsatta här utan på annan ort.

Vid sidan av gravplatsen leder en stentrappa ner till baksidan av muren. Ytterligare några trappsteg ner men i motsatt riktning når man en bastant dubbelpport i ek med smidesbeslag och regelanordning. Här innanför öppnar sig ett murat valv med en golvyta på 6 x 4 m under gravplatsen uppe på kyrkogården. I den borte murväggen ser man en ca $\frac{3}{4}$ m hög figur i form av en ängel som stödjer sig på ett trumpetliknande instrument. Under figuren är 4 stycken relativt små gavelstycken av kistatrappor inmurade. Inga namn är angivna. På det i övrigt tomma golvet står två små lösa marmorplattor med ingraverade namn lutade mot muren.

Muren mot Nya kyrkogården med ingången till gravkammaren.

Foto: Ingvar Nilsson

Sjöofficeren, kammarherren och ägaren till Vegeholms gods Robert Gravenhorst Lövenstjerne lät under sin livstid uppföra denna gravplats åt sig och sina närmaste familjemedlemmar, troligen omkring 1880. På den stora numera singelbelagda ytan runt buxbomskorset fanns tills för ca 20 år sedan mindre buxbomshäckar, som markerade de enskilda gravarnas placeringar. Här har gravsatts 12 personer:

Robert P A Gravenhorst Lövenstjerne	1840-1894
Hans hustru Therese f. Holmblad	1847-1923
Robert och Thereses små barn ¹	
Antoinette	1871-1876
Elisabeth	1872-1876
Carl	1875-1876
Julius	1882-1882
Sonen Johan Gravenhorst Lövenstjerne	1874-1937
Hans hustru Alexandra f. Ramel	1881-1973
Sonen Gustav Gravenhorst Lövenstjerne	1877-1913
Hans hustru Ellen f. Aspelin	1879-1926
Deras son Robert d.y.	1913-1959
Dennes hustru i 2:a giftet Aase f. Lövengren	1907-1984

¹ Om de fyra barnens födelse- och dödsår se Bengt Åberg: En skånekyrka genom åtta sekler, sid. 310.

Marmorplattan i slänten mot muren uppe på kyrkogården är en minnessten över Robert Gravenhorsts föräldrar, som är gravsatta på Stockholms norra begravningsplats. De ägde där en gravanordning bestående av *"en stenfris med järnstaket runt graven samt en stående minnesvård"*. Gravplatsen "hembjöds" (överlämnades)

1951 genom friherrinnan Alexandra Lövenstierne till Stockholms stads kyrkogårdsnämnd under förutsättning *"att gravanordningen genom den hembjudandes försorg skulle avlägsnas från graven"*.² År 1960, då gravanordningen fortfarande stod kvar, tillskrev kyrkogårdsnämnden major Axel Brunnström på Stureholms gård i ärendet. Marmorplattan flyttades då till gravplatsen i Strövelstorp. Den bär inskriptionen:

DOCT. MED.
A. H. GRAVENHORST LÖVENSTIERNE
F. 1810 D. 1899
H. STRUN EMMA LOUISE F. SICK
F. 1814 D. 1892

De två marmorplattorna i gravkammaren flyttades sannolikt samtidigt från gravplatsen i Stockholm. Den ena är en minnessten över Robert Gravenhorsts båda syskon, som dog som barn. Den bär följande inskription:

IOHANNE ANTOINETTE
F. 17 APRIL 1836 † 29 AUGUST 1849
IOHANNES CHRISTIAN
F. 21 JUNI 1853 † 5 FEBRUAR 1855

Den andra marmorplattan i gravkammaren är en minnessten över Robert Gravenhorsts farfar toldförvalter Anthony (Anton) Gravenhorst och farmor Wilhelmine Christine. Den bär inskriptionen:

TOLDFÖRVALTER
ANTON GRAVENHORST
DÖD 16 JUNI 1828
OG
H. STRUE
WILHELMINE CHRISTINE GRAVENHORST
FÖD WRISBERG
DÖD 9 APR. 1802

I valvet under gravplatsen har det, så vitt man vet, inte gravsatts någon. Där- emot har det förekommit att medlemmar av släkten har stått lik här under kortare eller längre tid. Gravkammaren har åtminstone vid ett dokumenterat tillfälle använts

² Brev den 27 juli 1960 från Stockholms stads kyrkogårdsnämnd till major Axel Brunnström, Stureholm

som bisättningsrum. Robert Gravenhorsts moder Emma Louise, som tillsammans med sin man Anton Gravenhorst flyttade från Stockholm till Helsingborg 1872, stod efter sin död i januari 1892 som lik här. Roberts hustru Therese berättar i ”Loggboken” : *”I slutet på mai månad började Farfars oro för att komma till Stockholm och begravva Farmor, der ju stod i vort grafkapel i Ströfvelstorp, att den 6 juni sin bröllopsdag kunde begravva sin Hustru”*.³ En äldre man som besökte kyrkogården i mitten av 1990-talet berättade för en kyrkogårdsarbetare att han varit med om att bära in en kista i gravkammaren, men namnet på den avlidne kände han inte till.

Interiör av gravkammaren

Foto: Ingvar Nilsson

De knapphändiga uppgifterna i Ströfvelstorps gravregister har möjligen sin orsak i att gravplatsen har betraktats som familjens privata egendom. Man får komma ihåg att platsen inrättades under en tid då fortfarande ägarna till Vegeholms gods i praktiken hade stort inflytande över såväl kyrka som kyrkogård i Ströfvelstorp.

Den totala avsaknaden av gravvård över de gravsatta kan tyckas märklig. Både Robert Gravenhorst och hans hustru var komna från välbesuttna och högt ansedda familjer. Roberts fader var läkaren Anton Gravenhorst i Stockholm, en familj som enligt Roberts son överstelöjtnant Johan Gravenhorst Lövenstierne *”förde ett gästfritt och efter förhållandena ganska stort hus”*. Thereses fader var den store

³ ”Loggboken”, Thereses anteckningar 1898.

finans- och företagsmannen etatsrådet ⁴ L. P. Holmblad i Köpenhamn, som ägde stora industrier i Danmark, bl.a. ”Liimfabrikken” på Amager.⁵

Robert och Therese levde ett helt annat liv på Vegeholm och var stundtals genom olyckliga omständigheter, i synnerhet på grund av L. P. Holmblads dominerande inflytande, mycket nära ruinens brant. Kanske var detta anledningen till att det inte fanns pengar till en gravvård värdig den i övrigt förnäma familjen. Kanske kunde det också finnas rent personliga skäl till avsaknaden av gravvård.⁶

Robert Gravenhorst enligt Åberg

De upplysningar vi hittills haft om Robert Gravenhorst Lövenstjerne och hans familj finns i den bok som Bengt Åberg skrev 1949.⁷ Här beskrivs kammarherren Robert Gravenhorst, ägaren till Vegeholm 1871 till sin död 1894, som en gudfruktig och högt aktad man med stor omsorg om såväl församlingens gudstjänstliv och kyrka som kommunens administration. Han beklädde posten som ordförande i Strövelstorps kommunalstämma och socknens sparbank, han var ledamot i skolrådet och skolans ekonomistyrelse samt ordförande i Hushållningssällskapets lokala avdelning. Han var v. ordförande i kyrkorådet, och i kommittén för kyrkans restaurering 1892-1894 var han en av de ledande krafterna så länge hans hälsa medgav det.

Gravenhorsts varma intresse för gudstjänstlivet tog sig konkreta uttryck. Åberg skriver: *”Punktligt som ett urverk färdades familjen Lövenstjerne varje söndagsmorgon med sitt tvåspann till högmässan i Strövelstorp. Från Vegeholmsbänken blev det den mycket musikaliske kammarherren som kom att leda psalmsången, om organisten ej skötte sin syssla till hans belåtenhet. Med huvudnickningar och med psalmboken angav han takten och försökte leda in församlingssången på rätt spår”.*

”Hans minne skall leva såväl på grund av hans kyrkliga intresse som hans trots begränsade ekonomiska resurser stora hjälpsamhet och gästfrihet.”

Familjen Lövenstjerne skänkte *”kyrkans altarljusstakar 1875, en dyrbar altarduk 1885 samt ett dopfat 1894”.*

Om familjegraven nämner Åberg endast att *”socknens mycket omtyckte kammarherre”* fick sitt sista vilorum där samt att hans hustru Therese också blev begravd där efter sin död i Helsingborg 1923, där hon och en av hennes döttrar bodde sedan 1902.

Vem var då denne Robert Gravenhorst Lövenstjerne?

⁴ Etatsraad – dansk titel, utdelas av konungen. Ej förenad med något ämbete.

⁵ Se ”Liimfabrikken” på Amagerbro. Et industrieventyr fra forrige århundrede efter Lauritz Peter Holmblads optegnelser. Utgiven av Amager Bank.

⁶ Enligt Göran Brunnström var det Johans hustru Alexandra som motsatte sig gravsten på platsen.

⁷ Bengt Åberg: En skånekyrka genom åtta sekler

Släkten Gravenhorst Lövenstjerne ⁸

Släktnamnet Gravenhorst har sitt ursprung i dansken **Johan Adolph Struve**, norskt Commerceraad, Kongelig Dansk Agent i Rostock, adlad 31 dec 1714 under namnet Lövenstjerne. Under sina resor i europeiska länder antog han namnet Gravenhorst.

Hans son **Johan Adolph Gravenhorst** föddes i Norge 1724 och växte upp i Danmark. Han lämnade Danmark 1743 och reste till S:t Thomas i Västindien, där han gifte sig 1749 och fick tre barn.

Dennes son **Anthony (Anton) Gravenhorst** föddes 1753 på S:t Thomas. Han var toldförvalter på S:t Thomas 1785 till sin död i Danmark 1818. Gift tre gånger.

I Anthonys tredje äktenskap föddes **Anton Herman Gravenhorst** på S:t Thomas 1810. Han kom i sitt elfte år till Köpenhamn, där han studerade till läkare och sedan bosatte sig som praktiserande läkare, med. doct., i Stockholm. Han gifte sig samma år i Köpenhamn med Emma Louise Sick, född 1813 som dotter till legationsrådet Johannes Sick i Köpenhamn. I äktenskapet föddes fyra barn: Johanna, **Robert**, Julius och Johannes. Johanna och Johannes dog som små barn. Anton Herman Gravenhorst lämnade Stockholm 1872 och bosatte sig i Helsingborg. Samma år återupptog han namnet Lövenstjerne, som han genom ”Kongeligt aabent brev af 29. febr. 1872” hade återfått som adelsnamn. Adelsnamnet Lövenstjerne hade bortlagts redan av norske Commerserådet Johan Adolf Struve, som ursprungligen erhållit det.⁹ Anton Herman Gravenhorst Lövenstjerne dog i Helsingborg 1899 och blev begravd i Stockholm där hans maka tidigare blivit gravsatt.

Anton Herman Gravenhorsts son **Robert Peter August** gifte sig med Therese Holmblad, dotter till den store industrimannen, rederiägaren m.m. etatsrådet L P Holmblad på Amager i Köpenhamn, och blev i samband härmed ägare till Vegeholn 1871.

Loggboken

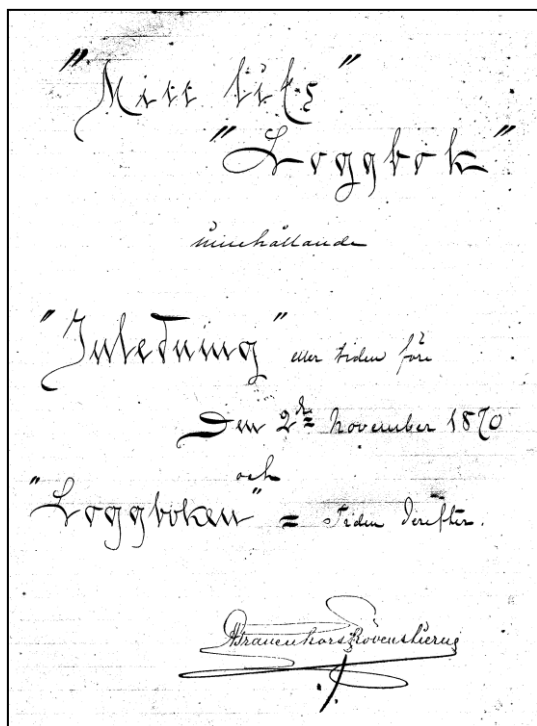
Tiden före 1870

Robert Gravenhorst Lövenstjerne föddes den 27 oktober 1840 i Stockholm som son till Anton Herman Gravenhorst och hans hustru Emma Louise. Fadern var född på S:t Thomas i Västindien, men kom elva år gammal till Köpenhamn, där han efter elementära studier utbildade sig till läkare och därefter öppnade praktik i Stockholm som diplomaternas läkare, men också som barnhus- och fattigvårdsläkare. Roberts moder Emma var dotter till legationsrådet Johannes Sick i Köpenhamn.

Ätta år gammal började Robert i Clara latinska skola och två år senare på Elementarskolan i Stockholm. 1855 sökte han inträde vid Carlbergs Krigsskola, där han utbildade sig till sjöofficer inom marinen. Han avancerade snabbt och fick snart

⁸ Efter släkträd som förvaras i Stureholms gårdsarkiv. Utfört med dansk text.

⁹ Enligt anteckningar av Robert Gravenhorst Lövenstjernes son Johan G-t Lövenstjerne (Loggboken)

"Denna inledning är skriven i April månad 1874"

Så avslutar Robert Gravenhorst Lövenstjerne den första delen av "Mitt lifs Loggbok, som han indelar i "tiden före den 2 november 1870" och "tiden därefter".

I den första delen beskriver Robert sin barndom, uppväxttid och karriär på den sjömilitära banan fram till sitt giftermål med Therese, född Holmblad.

I den andra delen ger han en högst personlig levnadsbeskrivning av sin tid som godsägare till Vegeholm. När han börjar skriva har han varit ägare till Vegeholm i tre år.

befäl över olika militära fartyg. De militära övningarna förde honom till olika hamnar i Medelhavet och längs Argentinas kust.

När Robert närmade sig 30-årsåldern verkar det som om han börjar ifrågasätta sitt yrkesval. Han skriver: "..... med dessa sjötåg slutade jag min sjömansbana ty med all sin parti och all sin herlighet är det dock mest afsedt för ogift folk". Och med tanke på sitt förflutna skriver han: "Du kunde dock hafva varit sämre" och vidare "så bar det av igen på lifvets ban och i September afreste jag på min andra landresa, hvilken af ödet blev bestämd till att ingripande vexla mitt ödes jernbana".

Robert tog nu farväl av sina föräldrar och sin broder Julius, lämnade Stockholm och reste runt för att hälsa på släktingar och bekanta i Sverige och Danmark. Därifrån bar det iväg till Hamburg där han bl.a. hälsade på sin faster Nicolinas familj, vidare till Breslaw och Wien, där han hälsade på den numera gifta Clementa, en "comtesse" som han varit tillsammans med i yngre dagar. Han bestämde sig för att åka till Paris och träffade under färden en polack. "Vi funno behag i varandra", skriver Robert, och de beslöt sig för att tillsammans åka till Suez för att bevista öppnandet av Suezkanalen. Robert reste ensam tillbaka och "under 8 dagar uthvilade mig hos Tante Sshwain" (i London). Kommen till Köpenhamn "återsåg jag då min nuvarande hustru Therese Holmblad och fattade det beslutet att utvinna hennes hand. Jag hemreste och anlände till Stockholm den 31 December 1869 samt öfverlemnade straxst efter hemkomsten till min herr Fader att för mig Skrifva friarebref

till Etatsraad L. P. Holmblads dotter. Härpå inkom efter 8 dagars förlopp ett nekan-
de svar och jag var i längre tid villrådlig o olycklig. Då kom en vacker dag min vän
Lieutnanten i flottan Axel Dalman upp till mig, och då jag berättade honom hvar
skon klämde sade han det helt raskt: Hvad fan sitter du här för? Res och fråga flick-
an sjelf! Detta råd fann jag godt och jag reste; fick ja, och blef förlofvad den 26
febr. 1870”.

Den 2 november samma år sammanvigdes Robert med Therese i Vor Frelsers
Kirke i Köpenhamn. ”Samma aften afreste vi till min Svärfaders landställe Skov-
bakken, tillbringade där 4 dagar”. Efter några besök i bl.a. Hamburg och Berlin
kom de nygifta till Stockholm, där en våning ”på det smakfullaste sätt arrangerats
av min Moder och vi tillbringade i Stockholm 7 lyckliga månader”.

Roberts svärfader etatsraad L P Holmblad tycktes mycket nöjd med att ha gift
bort sin dotter till sekundlöjtnant Robert Gravenhorst. Han skriver själv 1870 i sina
”Optegnelser”¹⁰ : ”Min datter Therese blev d. 26. januar forlovet med løjnant Ro-
bert Gravenhorst fra Stockholm, og deres bryllup fandt sted d. 2. november i Vor
Frelsers Kirke; familie og venner havde i rigt tal samlet sig til denne højtidelighed,
og varm deltagelse blev os vist fra mange sider. Efter vielsen om aftenen kl. 7, til-
bragtes den øvrige del af aftenen her hjemme. Gården var oplyst med gasblus og det
hele havde et festligt præg. Brudeparret kørte derefter til Skodsborg og tilbragte
der 3 dage; den første dag modtog de til middag den nærmeste familie. Vejret var i
disse dage vidunderligt skønt, og for de nygifte står sikkert disse dage som noget
aldeles uforglemmeligt. I anledning af denne forbindelse har jeg med min
familie i maj måned foretaget en rejse til Stockholm, hilst på familien Gravenhorst,
og derved yderlige befæstet et tidligere tilstedeværende venskabsbånd.”

Anm: ”I maj måned” anger tiden före bröllopet. Anteckningen är ”skrevet i slutningen af 1870”.

Som man kan förstå rådde från början ett mycket gott förhållande mellan Robert
Gravenhorst och hans svärfader etatsrådet L P Holmblad.

Tiden efter 1870 (fram till 1874)

Direkt efter bröllopet blev Robert tillfrågad av etatsrådet Holmblad om han
skulle vilja bli jordbrukare i stället för sjöofficer. Robert skriver:

”Oviss om mina krafter kunde ræcka till att åtaga mig så stort ansvar, tvekade
jag i början, men antog vid närmare besinnande tillbudet, hvilket innehöll att jag,
medelst af min svärfader försträckta räntebärande penningar skulle påbörja den nya
verksamheten och med hans råd vid sidan bringa saker till utveckling och om möj-
ligt till ett godt slut. Att ensam bära ansvaret för en summa af Femhundradeåttiotu-
sen Riksdaler, utan att någonsin hafva handhaft landteconomiska bestyr hade varit
en galenskap, men att samverka med en så praktiskt duglig och human personlighet

¹⁰ Se ”Liimfabrikken” på Amagerbro. Et industrieventyr fra forrige århundrede efter Lauritz Peter Holm-
blads optegnelser. Utgiven av Amager Bank.

som min hustrus Fader, föreföll mig önskvärdt och sannerligen jag någonsin haft anledning att önska maskineriets gång annorlunda”.

I januari 1871 besökte Etatsrådet Holmblad Therese och Robert Gravenhorst Lövenstjerne i Stockholm. Holmblad skriver i sina Optegnelser år 1871:

”Efter at således det foregående år med dets store forandringer i mitt huslige liv var tillendebragt bestemte vi os til i januar måned dette år at foretage en rejse til Stockholm for at der besøge vor datter Therese..... Kun klagede min svigersøn over otilstrækkelig beskæftigelse. Min tanke at hjælpe på dette ved en forandret livsstilling blev alt iværksat i maj d. å. , idet jeg til ham købte godset Wegeholm i Skåne 2 à 3 mil fra Helsingborg, af størrelse 2800 Td. land der indbefatter skove og bøndergods. Købesum Rd. Sv. 586000.

Han tog sin afsked fra søetaten og flyttede til Wegeholm i juli måned d.å. Ejendommen var i høj grad forfalden, men hvis jeg ikke har taget fejl, antager jeg at min svigersøn ved dygtighed og energi, vil forstå at omdanne denne til en behagelig og indbringende ejendom.”

Man kan förstå att sekundlöjtnant Robert Gravenhorst Lövenstjerne kände att han hade ”otillräcklig beskäftigelse” (otillräcklig kunskap) för att driva ett gods, som till råga på allt var nergånget. Han hade ju inte vare sig i Stockholm eller vid marinen sett en torva jordbruksmark. Trots allt beslöt han sig för att med svärfaderns hjälp förvärva Wegeholm. Han skriver:

”1871 per 23 Maj kl. ¾ 12 på natten blef jag egere till Wegeholms gods med underlydande i Skåne, och skedde underskrifterna på det nuvarande Contoret af: Öfverjägmästaren m.m. J. Sjöcrona och mig, samt närvarande Öfverste C. Sjöcrona, Direktören Ekensten samt Kammarrådet Christensen och Etatsraadet m.m. L. P. Holmblad, såsom den, hvilken i allt ansvarade för mina handlingar, såsom Borgesman.”

Kopia av köpekontraktet Wegeholm

Copi

Jag Kammarherre Robert Gravenhorst Lövenstjerne, egare af Wegeholm, erkänner härmedelst att hafva emottaget ett kontant Laan af min Svärfader EtatsRaadet och Riddaren L. P. Holmblad i Köpenhamn stort Ett Hundrede Sextio Tusen Kroner /160000/

Denne Summa löper med Tre procenter ränta från dato, som erlaegges med hälften Hvarje den 11te juni och 11te December.

Till Säkerhed för Capital och Ränta medgifver jag att Kreditor utan mitt vidare hörande söka och vinna taga inteckning i mina i Ströfvelstorps Socken, Södra Åsbo härad och Cristianstads län belägna egendomarna Wegeholms Säteri 5 3/8 mtl, No 1 Kärra jemte och No 3-8 Sandåkra 125/2048 mtl.

Uppsägelse får ikke ske saalänge min Hustru Therese född Holmblad lefver och antingen i Förening med mig eller som enka eller vid nytt gifte eger och besitter Wegeholm; men komma intecknade Egendomarne på andra händer efter Creditors död skall Kapital och ränta genast utan uppsägelse inbetalas i Köpenhamns Öfverförmynderi.

Wegeholm d. 4 februari 1871
Robert Gravenhorst Lövenstierne

På en gång närvarande vittnen
C. Christensen S. Sörensen

När köpehandlingen undertecknats för Robert och Therese till Stockholm för att packa ner sitt bo inför inflyttningen på Wegeholm. Under den dryga månaden i Stockholm *"omhänderhades alla Wegeholms intressen av min svärfader och under samma tid bortarrenderades Ohregården till Löjtnanten i Danska kavalleriet E. Meineke, samt gårdarna Louisefarm och Johannesdal till Bonden Jöns Andersson."*

Den 8 juli sammanträffade Robert med sin svärfader i Helsingborg, varefter de båda åkte till Wegeholm, medan Therese for vidare till Köpenhamn för att träffa sin moder.

Det kan inte ha varit lätt för Robert att ta emot denna "bröllopsgåva". Som synes var köpehandlingen helt och hållet dikterad av etatsrådet Holmberg. I sina *"Optegnelser"* skriver han ju att *"jag til ham købte godset Wegeholm"*, men samtidigt passade han på att placera egna inteckningar på nästan hälften av köpeskillingen. Robert fick därefter låna resten av svärfar mot säkerhet.

De tre första åren på Wegeholm tycks allt ha gått bra. När Robert påbörjar sin loggbok 1874 skriver han:

"Förhållandet emellan Etatsraadet L.P. Holmblad och mig har tills dato varit öfver all min förväntan godt och penningfrågornas ordnande från första början ställda på den fot att det, om möjligt, trots sin grannliga natur, icke skulle komma 'smolk i mjölken' "

Robert Gravenhorst började arbetet på godset med att låta göra uppmätning av arealen samt att låta uppgöra nya arrendekontrakt, där utskylderna skulle erläggas i kontanta penningar i stället för som tidigare i dagsverken. I kontraktet med löjtnant Meineke på Ohregården fastlades som villkor att åt honom skulle uppföras ett mejeri och ett svinstall, vilket verkställdes 1871.

Robert skriver: *"Dessutom utfördes å Ohregård några smärre arbeten. Under samma tid utfördes å Hufvudgården en del förändringar, såsom reparationer å fallfärdiga murar, golf och tak och gjordes iöfrigt inga större arbeten. Åt Byggmästare Nilson å Skummarshus uppfördes ny boningslänga samt 2 uthus, Hvarjemnte hjälp lemnades till åtskilliga arrendatorer att försätta sina hus i någorlunda hjälpligt skick, hvilket allt uppgick till c. 16000 Rmt"*.

Tiden 1874-1880

Efter 1874 gör Robert ett långt uppehåll till 1880 innan han fortsätter i loggboken. Så här skriver han:

"I januari 1880, eller m.a.o. efter 6 års mellantid återtager jag nu pennan för att fortsätta beskrivandet af min verksamhet här på Wegeholm. Anledningen hvarför

jag så lång tid förflutit får sökas i alla de sorger och vedervärdigheter, hvarmed dessa sex åren varit uppfyllda."

Under de gångna sex åren har Robert och Therese mist tre av sina barn i en difteriepidemi. Om detta nämner Robert ingenting. Men han har kommit till insikt om att godsets och därmed familjens ekonomi skakar under deras fötter. Han har kommit in i en djup depression och skriver vidare:

"När jag sommaren 1871 hitkom hade jag på flyttningar, resor och vårt behagliga och muntra lif i Stockholm satt öfverända på det kapitalet jag liksom min broder Julius af vår fader erhållit, nemligen 14000 kronor; och var jag således hänvisad till enbart Wegeholf med dess afkastning till att bygga mitt framtida lif på. När jag var i tjenst, uppgingo mina årliga inkomster till c. 3000 kronor och såsom ersättning för hvad jag vid mitt afskedstagande från flottan förlorades hvilket förutom en alldeles säker inkomst bestod i avancement, ökad inkomst, samt en ställning som icke var falsk, förluster af alla mina tidigare vänskapsförbindelser, afflyttning från den stad där jag varit van att lefva tillsammans med mina föräldrar och broder, m. ett ord allt, hvarpå jag lärt mig sätta värde och erhöll jag ett capital af 60 000 Kronor. För dessa 60000 kronor låter man mig köpa ett skänkt Gods till ett pris af 600 000 kronor och så säger man mig: Såsom driftscapitalet får du 84 000 kronor, men icke ett öre mera och sköt Dig nu sjelf.

Äfven med ett i godt stånd varande gods, är det vanvettigt att köpa ett sådant då man icke eger mera än $\frac{1}{10}$ af dess köpeskilling; Hvad skall man då säga om att under samma förhållanden köpa en helt och hållet förfallen och missvårdad gård.

.....

Kan jag lösa dessa uppgifter, har jag härför endast Gud att tacka, hvilken i allt hjälpt mig, då hjälp var af nöden och hvilken på många sätt har visat mig att fastän medlet syntes svårt, det dock ledde till det rätta resultatet, neml. mitt måls realisering på det normala sättet.

Den eller De som köpte denna gård i mitt namn hade alldeles ingen aning om hvarken gårdens afkastning, ej heller de resurser, hvaraf den var mäktig; de köpte denna gård i blindo!"

Vidare uppenbarar Robert nu det förhållande som inträtt mellan honom och svärfar etatsrådet L P Holmblad:

"Jag har varit nödsakad låna penningar då jag af min svärfader inga fler penningar kunde få och då godset fordrade dessa medels användande och huru mycket som än lägges mig till last för dessa lånetransactioner är ett visst, att felet lika mycket får sökas hos Den som anskaffade medlen."

Robert Gravenhorsts son överstelöjtnant Johan G-I Lövenstjerne skriver 1929 i ett sammandrag över faderns tid på Vegeholf:

"År 1874 började svårigheterna då Etatsraad Holmblad fordrade förräntande av nedlagt kapital med 5% . Det tvang min fader att söka lånevägen uppbringa nödigt rörelsekapital och då egendomen icke kunde lämna mer än 45.000 bruttoinkomst blev ställningen allt svårare och förhållandet till svärfadern tillspetsades."

Robert Gravenhorst försvarar nu inför sig själf det sätt på vilket han skött godset och gör en kalkyl över hur det kunnat utvecklas på ett positivt sätt, om tillräckligt stort driftkapital hade funnits från början. Han vidhåller att *"mitt sätt att sköta affai-*

ren på, icke varit fullt så "vanvettig" som af min hustrus ärade släktingar påstås. Då dertill kommer, att jag vid mitt tillträde till Godset icke förstod det ringaste af jordbruksvetenskapen och min hustru lika litet af hushållningen på landet, kan jag ej annat än att mot Försynen gratulera dem, som till allt detta lemnat penningar, att de lemnat dessa till att, som det vill synas godt ändamål. Olyckor kunna ännu komma och jag vet visst att mina sorger ej ännu äro slut här."

Mitt i alla de svårigheter som tornat upp sig satte Robert Gravenhorst sin förtröstan till Gud, som redan tidigare gett honom och hustru Therese kraft att gå vidare. Förutom de ekonomiska motgångarna hade ju paret mist tre av sina barn i epidemisk sjukdom.

Robert avslutar detta avsnitt med stor fet skrivstil:

Gudi allena tillkommer äran!

Han gaf mig kraften, Att i striden, finna friden;

Att i nöden och i döden, Hoppas på Allmackten!

Året 1882

Redan 1880 skrev Robert avslutningsvis: *"Och nu vill jag öfvergå till beskrifningen af den utveckling Wegeholt i min hand underkastats"*, men av den beskrifningen blev intet. Han gör ett uppehåll till 1882 och noterar några tankar om hur han med sina 12 års erfarenhet menar att ett gods bör skötas: *"..... derföre, att jag på lediga stunder ändå alltid så i tankarna sysselsätter mig dermed, att jag lika gerna kan skrifva, som grubbla. Det sker icke derföre, att jag tror mig hafva funnit 'den vises sten' men blott för att roga mig sjelf; kan mina herrar söner och fröken dotter häraf draga någon nytta i deras framtida förhållanden, så är detta så mycket bättre."*

Roberts funderingar om hur gods misskötes kan enligt sonen Johans tolkning sammanfattas i följande två punkter:

1. Brist på fullständiga kartor med därav följande planlöshet i arbetet.
2. Överflöd på arbetskraft användes på orätt sätt. Fördömande av hoveri.¹¹

Efter bara någon sida avslutar Robert abrupt sitt skrivande och gör ett uppehåll ända till 1886.

Året 1886

"Tiden går! Långa mellanrum uppstå i dessa små skrifter; men hur är det möjligt att skrifva, när alla ens tankar löpa rundt i ett enda kaos af olyckliga sammanställningar."

Så börjar Robert när han på sommaren 1886 återupptar sina anteckningar i loggboken. Han konstaterar först att han vid bokslutet 1884 hade sina affärer något-sånär i ordning, trots att han lämnat sin broder förskott på hans tillkommande arv och dessutom lämnat nödvändig säkerhet i form av "lifassurance" för skuld till sin

¹¹ Hoveri = dagsverksskyldighet till godsägarna i Danmark och de skånska provinserna.

svåger Julius Holmblad i Danmark. Då han dessutom måst rädda sin broder från ren undergång hade han varit tvungen att uppta ett nytt lån hos ”Tante Schwain” i London mot säkerhet i form av en andra ”lifassurence”.

Allt kunde möjligtvis låta sig ordnas, skriver Robert, men så kom därtill att han blev tvingad att överta utgårdan Strandgården om ca 100 tunnland med allt vad som därtill hörde av kreatur, redskap och jordens skötsel. *”1885 måste jag likaledes överta Nygård om ca 40 tunnland, 1886 likaledes Låsa hus om 80 tunnland jämte nu på hösten Ljunghus om ca 70 tunnland.”* Till allt detta kom att mejeriet på Ohregården brann ner till grunden natten 11-12 mars 1885 vilket *”helt och hållet bragt mig ur jemvikt”*. När han genast måste bygga upp detta visade det sig att brandförsäkringen täckte endast en tredjedel av den totala kostnaden på 20 000 kronor. Efter att ha rådgjort med svärfar etatsrådet Holmblad övertog han själv mejeriets hela skötsel i stället för att som tidigare ha haft det i bolag mellan tre av arrendatorerna.

Alla dessa stora kostnader, övertagandet av arrendegårdarna och mejeriets återuppbyggnad, blev mer än Robert kunde bära. Därtill kom att svärfar Holmblad, som vid bokslutet 1885 lovat ekonomisk hjälp, *”efter skedd påminnelse om det gifna löftet helt och hållet uteblef, och tillbakavisades med hårdhet och förakt”*. Så visste jag, skriver Robert, att allt hopp var ute och att jag gick min ekonomiska undergång till mötes. *”Den oro, det bekymmer, som alla härmed förenliga tankar skapat, har också gjort att jag nu är sjuk, sjuk af bekymmer, då jag framför mig ser mig med förakt behandlas af Den och Dem, som borde hafva varit mitt stöd, min hjälp i nödens stund.”* Robert ställer upp en kalkyl över godsets ekonomiska ställning och konstaterar: *”Alldeles omöjliga saker”*. Han uttrycker därefter i mycket kraftiga ordalag sin djupaste förtvivlan och besvikelse över dem som försatt honom i denna belägenhet, nämligen etatsrådet Holmblad och dennes medhjälpare.

Breven från Köpenhamn

Det som totalt förlamade Robert var det brev, daterat 16 juni 1886, som han fått av svärfar L P Holmblad. Denne skriver att han vid senaste besök hos svärsonen på Vegeholm förundrat sig över den stora utveckling som ägt rum på godset. Allt såg välordnat och prydligt ut, men hur står det till med penningmedlen? Hur har du kunnat skaffa allt detta, och finns det ingen som står bakom allt? Svaret hade varit: nej. När Holmblad kommit hem till kontoret på Amager hade han frågat sin son Jakob om han hjälper Robert med pengar. *”Nei, svarer han, jeg sværiger paa”*. Samma fråga ställer Holmblad därefter till sin andre son Julius. Som den ärlige man han är *”gjör han mig bekjendt med den hele misère”*. Julius berättar allt och drar sig inte för att erkänna att han handlat bakom faderns rygg. Hans enda ursäkt var att ett mycket *”exalterat”* tillstånd från Roberts sida hade gjort att han och Isberg bestämt att handla som de gjorde.¹²

Nu blir etatsrådet Holmblad mycket upprörd och skriver i brevet: *”Har jeg ikke i sin tid af Dig modtaget bestemt høitideligt Løfte, at ingen Gjæld nogensinde skulde blive stiftet paa Vegeholm uden mit Vidende og Villed.”* Något mer upprörande hade

¹² Isberg figurerar på fler ställen och verkar vara någon tjänsteman i Holmblads affärskomplex.

han inte tänkt att hans dotter Therese skulle behöva vara med om. Endast lättsinnighet och övermod dikterar allt, skriver han, utan förstånd och omtanke, utan samvetsbetänkligheter, utan förstånd om pengars värde och utan respekt för givna löften.

Holmblad begär att Robert snarast ger skriftliga upplysningar rörande Vegeholm utöver de förhållanden han själv nu menar sig känna till, vidare om hur mycket Robert är skyldig Jakob och Julius, om hur mycket han är skyldig Y P Suhr o Søn eller till andra samt om det finns någon skuld eller penningförhållande till banken.

Holmblad förklarar att när dessa frågor och annat därtill hörande är besvarade ska han uttala sin mening. Att söka sälja egendomen i dessa tider kan knappast låta sig göras, menar han. Däremot avser han att *"at sætte Eiendommen under Administration"..... Min Tiltro till Deg er taebt, saaledes som jeg er bedraget og ført bag Lyset*".

Härefter följer brev till Robert från etatsrådets son Jakob Holmberg, som skriver att *"Fader er ikke til sinds at reise over til Vegeholm"* för *"att sætta sig in i din stillning"*, vidare att Julius är så lite insatt i förhållandena att han inte kommer att vara till någon nytta. Jakob ombedes därför av sin fader att omgående resa över till Vegeholm. *"Kammerraad Christensen"* ¹³ kommer att besöka Vegeholm så snart han kommit hem från en längre resa. Robert anmodas att ordna alla sina papper inklusive alla förpliktelser som vilar på honom och uppge hur mycket pengar som krävs för att uppfylla dessa, samt att därefter meddela Jakob när ett besök kan komma till stånd. Om Jakob då kan lämna etatsrådet Holmberg en klar bild av Roberts ekonomiska tillstånd är avsikten att försöka få förhållandena uppordnade. Om Roberts verksamhet då kan fortsätta på Vegeholm kommer det att ske under kammarrådet Christensen betryggande kontroll och överinseende över alltsammans.

En dryg vecka senare skriver Jakob att Herr L P Suhr Jøns tillgodohavande hos Robert är betalt av Dir. L P Holmblad. Dessutom vill etatsrådet Holmblad att tid för kammarrådet Christensens kommande besök fastställs samt att Robert i avvaktan härpå ombedes förvalta egendomen, anställa folk och uppgöra nödiga kontrakt. Jakob upplyser om att han saknar en del verifikationer och att det finns ytterligare ekonomiska oklarheter.

Jakob omtalar vidare att etatsrådet högtidlighåller sin födelsedag på Amager. Robert och Therese med de tre barnen kan komma med båt på förmiddagen, gratulera och spisa "Frokost" och sen åka tillbaka med båt före middagen.

Sist uppmanar han Robert att inte uppslita sig själv. Det är meningen att han skall bli kvar vid gården. Om förhållandena kommer att ordnas kan Robert leva gott och sorgfritt, om han själv vill bli förnuftig, men det sista måste också obetingat ske, menar Jakob.

"Min bedste Tak for Dit venlige Brev af 21 ds". Så börjar Julius, etatsrådet Holmblads andre son, ett brev till Robert Gravenhorst den 26 juli 1886. Julius var av allt att döma den som förtroligt hade hjälpt Robert ur en ekonomisk knipa, dock utan faderns vetskap. I brevet försöker han uppmuntra Robert att se lite mindre mörkt på framtiden. Han försäkrar att det är etatsrådets mening att Robert ska bli

¹³ Kammerraad Christensen tycks vara den som skötte finanserna åt etatsrådet L P Holmblad.

kvar vid gården och få allt ordnat ”*paa en rimelig Maade sa at Du kan komme paa ret kjøl igjen*”. Vad beträffar den skam som Robert känner bedyrar han att ingen på kontoret utom den närmaste familjen känner till vad som hänt. De 10 000 kronorna är inbetalda till kontoret på Gothersgade¹⁴ i Roberts namn, så det är en helt naturlig sak. Brevet undertecknas ”*Din hengivne Svoger Julius Holmblad*”.

Roberts förhållande till föräldrarna

Vid det här laget hade Robert Gravenhorsts svåra belägenhet kommit till föräldrarnas kännedom. Åtskilliga brev skickas till Robert. Bl.a. skriver hans mor Emma från Helsingborg:

”Så djupt förkrossad som jag blefi dag över att min älskade Robert, den son som så rättvist har förtjent väl, som så mångas aktning och charmieu tillgifvenhet, att denna son blifvit behandlad gjorde mig nära nog omöjlig att fatta en tanke eller yttra något annat än min förtvivlan Du har varit den ömmaste make—kärleksfullaste far, son och svärson Du har arbetat troget under alla dessa svåra år..... Men Du kan bära Ditt hufvud rätt upp och Ditt eget samvete behöfver ej stå bredvid Din orättvisa Domare. Du kan då med tröst se upp till Din himmelske Fader och be Honom om hjälp till att bära bördan och kraft till att hålla Dig uppe på rätta vägen—den att stå som man framför fienden.”

Roberts far Anton skriver bl.a. följande:

”Mamma har i dag på morgonen antagligen kramat ur sitt hjärta hvad som detacheras deraf i anledning af sista dagarnas händelser. Jag kan ej underlåta att sända dig någon deltagande och på samma gång uppmuntrande ord.—Strunt är det, F. ta Den, som ger sig, var salig Celsings älsklingsord. Begångna fel och misstag voro till större delen oundvikliga af det öde, som föll på Din lott, som en egoistisk Politik ifrån Din Svärfars sida vidtog att söka en oinvigd och oerfaren yngling in i förhållanden, på samma gång storartade och Honom alldeles främmande. Du har arbetat redligt och haft Andras väl för ögon mer än Ditt eget. Du har varit gäckad af löften och förespeglingar, som icke hållits. Din egendom är i allo väl skött. Derföre kan Du med upprest hufvud och öppen blick skåda Dina domare fritt i ögonen och ej tigga om nåd utan fordra rättvisa. Kommer talet på hvad Du lagdt ut för Din Broder, så har Du ju derigenom ökat Ditt plus i en framtid.

Din fader.

Roberts reaktion

”Då när bubblan brast den 16 juni 1886, som synes af närlagda bref, och jag såg, att allt, hvad jag här verkat, tänkt och handhaft, blott varit till förbannelse! ja, då grät jag som ett barn! Ej af ånger öfver Hvad jag gjort, ty jag har blott gjort, hvad jag ansåg bäst i hvarje förekommande sak. Nej—jag sörgde öfver förlusten af min första kärlek, mitt älskade Haf, denna våg, på hvilken sorger ej väl trifes. Jag grät öfver förlusten af, att ej få tänka som Adelsman, och istället dömd till lydnad under Krämare-tankar, krämarenaturer och känslolösa krämarehjärtan!”

¹⁴ L P Holmblads kontor på Amager.

Robert ångrar nu djupt att han lät sig övertalas av sin svärfar att lämna den militära banan på sjön.

Han beskriver händelserna under hösten. Ännu 5 oktober har han inte fått någon penninghjälp. I sin förtvivlan, skriver han, och i den fulla övertygelsen att han skulle köras bort från sin verksamhet, vände han sig till sin gamle vän *"Contractsprosten i Strövelstorp C O Olin"* samt bad honom *"som lefvat i denna ort i nära 40 år¹⁵, att han, som kände till förhållandena, skulle yttra sig om min 14-åriga verksamhet på det att, när jag icke mera finns till och med hat, förakt och förbannelse drifvits bort härifrån, ett sakkunnigt utredande af frågan kunna finnas efter mig, som inför Efterverlden och Eder mina älskade söner kunna bevisa Eder olycklige faders oskuld till den skam och nesa, som honom och Eder vederfares."*

"Ett betänkande" av prosten C O Olin, daterat 14 aug 1886

Det framgår av "betänkandet" att Robert Gravenhorst och Olin umgicks ganska flitigt. Olin var flera gånger inbjuden som middagsgäst på Vegeholms borg. Gravenhorst hade dessutom lärt känna Olin ganska väl, eftersom han var ledamot i kyrkorådet, där Olin satt som ordförande.

Olin skriver en lång och mycket detaljerad inlägga, som han inleder med att redogöra för Vegeholms gods och dess ekonomi ända från 1846, då överjägmästaren Sjöcrona tillträdde som ägare. Enligt Olin blev underhållet av arrendegårdarnas byggnadsbestånd under Sjöcronas tid oerhört eftersatt. Inte ens på själva "Vegeholms borg" utfördes något underhåll, med följd att särskilt *"ladugårdshusen förföll till en grad, att näppeligen svagare fanns inom socknen"*. När Sjöcrona 1871 sålt godset för 590 000 kronor säger han till Olin personligen att *"när köparen satt allt i stånd, med uppoffring av hundratusentals kronor, kan han först beräkna 3 % ränta för sina penningar; --detta har jag icke råd till att uppoffra"*. Detta påstående skulle enligt Olin visa sig vara riktigt eftersom köparen, som ju i verkligheten var etatsrådet L P Holmberg, redan några dagar efter köpet bortarrenderade alla gårdar *"till summor, så höga, att ingen, minst säljaren, derom haft den ringaste föreställning"*. Följden blev att den nye ägaren, Robert Gravenhorst, efter några år måste återtaga den ena gården efter den andra *"med illa medfarna hus, utpinad jord och utan möjlighet att finna nya arrändatorer villiga att erlægga de förra arrendena"*. Olin menar att de vid köpet gjorda beräkningarna av egendomens avkastningsförmåga *"hvilade på fullkomligt osäkra grunder. Icke är det herr Kammarherre Gravenhorst Lövenstjerne, som dertill skall bära skulden"*.

Att etatsrådet Holmblad skulle ordna allt för sin svärson Robert Gravenhorst blev genast efter köpet det stora samtalsämnet i bygden. Man tog för självklart att den rike mannens stora tillgångar och hans stora godhet mot sina barn borgade för att medel hade ställts till den nye ägarens förfogande för att iståndsätta den stora egendomen.

¹⁵ C O Olin tillträdde visserligen inte kyrkoherdetjänsten i Strövelstorp förrän 1858, men han hade dessförinnan varit präst i Väsby pastorat och hade kontakter med andra orter på Kullabygden och i nordvästra Skåne. Han kan därför mycket väl ha varit väl förtrogen med förhållandena kring Vegeholms gods under lång tid. Källa: Västra Skånes Missionsförenings jubileumsskrift 1856-1906.

Rätt snart blev det emellertid bekant för några, bland andra för prosten Olin, att gåvan reducerats till hälften. Av en tillfällighet fick Olin se såväl köpehandlingar som reverser i samband med lagfartsproceduren. Han fann då till sin förskräckelse att inte bara 300 000 kronor skulle inestå i egendomen utan också att etatsrådet Holmblad lät inteckna ytterligare 200 000 kronor mot löpande ränta, som Gravenhorst skulle betala årligen. Olin menar sig förstå redan då att detta var en högst osäker situation för Gravenhorsts framtid, särskilt som han ännu var helt utan erfarenhet i jordbrukshantering. Han tillskrev honom om sina farhågor.

Olin övergår därefter till att beskriva hur Robert Gravenhorst, trots avsaknad av driftkapital, varit tvungen att redan från början bekosta de alldeles nödvändiga byggnadsreparationerna på såväl huvudgården Vegeholm som underlydande gårdar och torplägenheter, *"om ej af allt skulle varda ruiner"*. Åkerjorden måste förbättras, nya redskap måste anskaffas, gödning måste användas, ny kreatursbesättning måste anskaffas. Nya vägar måste anläggas till gårdar och torp. Den illa vårdade skogen måste få bättre skötsel o.s.v. Därtill kom förluster på arrendatorer som inte kunnat betala arrendet med följd att gårdarna måste återtagas. Förutom allt detta skulle räntan för i egendomen intecknat kapital betalas till etatsrådet Holmberg.

"Har Robert Gravenhorst fört ett slösaktigt, öfverdådigt lefnadssätt, medelst fester, kalaser, spel, lyx o.dyl.?" frågar sig Olin och hänvisar till etatsrådet Holmbergs eget bedömande, *"ty de dyraste jag vet vara gifna af herrskapet GL, hafva förekommit just vid de tillfällen då herrskapet Holmblads jemte andra, besökt Wegeholm vid något festligt tillfälle, såsom barndop eller dylikt"*. Då herrskapet Gravenhorst en eller annan gång under året haft sina umgängesvännar hos sig *"har jag ej förnummit något mer kostbart än hvad jag funnit hos andra deras jämlingar"*. Olin har tydligen haft god insyn i familjen Gravenhorsts liv. Han noterar att inga baler har förekommit, och fastän han ofta varit gäst i deras hus har han aldrig sett kort eller tärning. Herrskapets yttre uppträdande har *"aldrig överstigit, snarare understigit, vad den skånska adeln i våra orter presterar"*.

Olin menar att trots att Gravenhorst mottagit godset i ett illa vårdat skick och trots svåra ekonomiska förhållanden, så måste erkännas att Vegeholm hör till de bäst ordnade egendomarna i Skåne. Orsakerna till Gravenhorsts svåra belägenhet står att finna dels i de missräkningar som skedde vid köpets genomförande vad gäller jordens avkastningsförmåga, dels i det ringa rörelsekapital han haft från början. Detta har lett till en fortgående skuldsättning, där lån har varit möjliga att erhålla, *"på 'vilkor' av både lagens och hederns fordringar"*.

Att många utgifter visserligen blivit större än nödvändigt hade kunnat undvikas om Gravenhorst från början haft insikter och erfarenheter samt dessutom haft en god rådgivare vid sin sida, skriver Olin. Då man besinnar de krav som ställs på en jordbrukare måste man trots allt förundra sig över den lätthet varmed Gravenhorst förmått att uppfatta vad som fordrades, särskilt som han som militär till sjöss aldrig varit i tillfälle att inhämta de kunskaper som behövdes.

"Så är min oförgrifliga mening och då jag nu, så kort jag det kunnat, har uttalat den, så får den ock göra i allt, hvad jag sagt, hvad den kan och förmår..... Mot den möjliga förekommande beskyllning, att jag, af en öfverdrifven tacksamhet och

vänskap för herrskapet G-L. skulle hafva låtit förmå mig, att vittna hvad som icke är, enligt sanning och öfvertygelse! – deremot inlägger jag den kraftigaste protest!”

Kontraktsprosten C O Olin avslutar sitt ”betänkande”:

”Må Gud som allt styrer i Nåd för dem som dömer andra icke hårdare än sig sjelfva leda allt till ett godt slut för Herrskapet Gravenhorst Lövenstjerne och till bevarande af den allmänt rådande meningen om Herr Etatsrådet Holmblads lika stora vilja som förmåga att hjälpa ur betryck sina barn—som äro värde det bättre, än en, om ock endast timlig economisk undergång.”

Dixi et salvavi ¹⁶

C. O. Olin

Vegeholm styrs från Danmark

Efter att ha läst betänkandet skriver Robert att prosten Olin under dessa långa, många gånger förtvivlansfulla år, varit den som han *”med skäl kallat ’min juridiske fader’ som i allt stått mig bi”*, antingen det gällt processer om kvarnarnas bibehållande¹⁷ eller kvistiga kommunala frågor. *”Gud och hans redskap tillkommer Äran. Amen!”*

Redan när Robert Gravenhorst den 16 juni fått L P Holmblads första brev hade han svarat att *”mitt lif vore förspildt och att jag önskade aflemna Wegeholm till honom”*. Robert insatte sin sväger ”Grosser” Jakob Holmblad till att administrera Vegeholm och lämnade räkenskaperna till honom. När kammarrådet Christensen, L P Holmblads ”kamrer”, kommit hem från sin resa infann han sig den 12 augusti på Vegeholm. Sedan Robert låtit honom läsa prosten Olins betänkande skriver han:

”Han gaf mig rätt—i allt—föklarande, att blott Etatsraadet sjelft hade skulden till dessa misärer och att saken blott kunde hjälpas med att jag genast erhöll 27 000 kr. till betäckande af mina skulder, samt att Etatsraadet nu godtgjorde sitt misstag 1871, genom att sjelf öfvertaga hypothekslånets förräntning och amortering medelst årligt utgifvande af 18 000 kr d. 1 Dec.”

Robert Gravenhorst hoppades nu att hans svärfar skulle inse sina misstag. Förhoppningen stärktes av det brev som Christensen skrev en vecka senare, vari denne uttalade att förhandlingarna med etatsrådet Holmblad gav det bästa hopp om att de skulle kunna avslutas på Roberts föreslagna villkor. Men nej, av nästa brev från Christensen framgick att Holmblad stod fast vid vad han tidigare sagt: *”Av mig får de inga pengar”*. Robert skriver: *”Ni handla blott för att sjelfva tillskansa Eder alla fördelarna af att slita barnen från fadrens hjerta. Och likväl kyste jag Dig vid avskedet i Cupén”*.

Nu följer ännu en lång rad brev från Danmark, skrivna av kammarrådet Christensen men dikterade av Roberts svärfar Holmblad, som kräver detaljerade upplysningar om alla Roberts affärs- och bankförhållanden och också om hans lån hos Frue

¹⁶ Jag har talat och räddat (min själ)

¹⁷ Robert Gravenhorsts son överstelöjtnant Johan G:t Lövenstjerne skriver om kvarnarna i sina anteckningar i anslutning till loggboken.

S. (Tante Schwain i London). Christensen kräver ett detaljerat bokslut per 1 november, dessutom en budget för det kommande året och att *"ingen Udgift afholdes, som inte er optaget paa Budgettet, med mindre hans Samtykke dertil forud indhentes"* samt *"att ingensomhelst Disposition af hvad navn vaere kan, der kan medføre Forpligtelser, Udgifter eller Udlaeg for Gaard, Gods eller Dem selv personlig, fremtidig træffes inden hans Samtykke"*.

När dessa saker är uppfyllda, skriver Christensen, utgår jag ifrån att allt som där nämnts skall vara glömt, och att i framtiden alla missförstånd och penningangelägenheter skall kunna undvikas.

Det framgår av brev att Robert trots detta ber sin Tante Swain i London om ytterligare hjälp med pengar. Hon svarar att *"I begin to fancy, dear Robert, that you must think my means are inexhaustible. It is impossible to do more than give a little here and there out of my income"*. Hon ska just betala en reparation av sina hus, bygga ett nytt stall för sina hästar samt omtapetsera och lägga nya mattor. Om hon hade kunnat fördubbla sina inkomster skulle hon ha hjälpt honom. Hon väddar till Robert att förstå hur mjukt hennes hjärta är genom att skjuta in en mening på danska språket.

Åtskilliga brev med beklagande av den situation Robert Gravenhorst hamnat i kom från hans föräldrar i Helsingborg. Av dessa framgår också att Robert lånat ut pengar till sin bror Julius (Icke att förväxla med Roberts svåger Julius i Köpenhamn), som levt upp de pengar han fått som förskott på arv och nu stod utblottad.

Roberts far avslutar ett brev i oktober 1886: *"Hold Dit Mod oppe og glem ikke 'Att bära är att besegra sitt öde'. I det Haab og med det Huske, att det algode Forsyn over de Straffdomme, som af Mennesker udtales imod Dig maatte sænke Mildhedens og Forsonlighedens Aand er jeg som altid Din deltagende Ven og Fader"*

Efter alla dessa brev från Köpenhamn förklarade kammarrådet Christensen att resultatet av överläggningarna med etatsrådet Holmblad blev att Robert skulle få hjälp, dock med det villkoret att såväl svågern generalkonsul Holmblad som Tante Schwain i London förklarar att de icke kräver vare sig kapital eller räntor på sina fordringar hos honom, och därjämte att de själva betalar livförsäkringar för sin egen säkerhet. Robert blir fullständigt överrumplad och utbrister: *"O, alla helgon, tänkte jag, i hvilka klor har jag då kommit! Sådan dödlig skam och näsa, att stå så inför mina släktingar. Derjemte var min lemnade hjälp till min broder, d.v.s. mitt förskotterande af hans arf, på hvilka han betalade räntor och ränta för ränta, icke i dessa s.k. Danska förretningsfolks bevågenhet och förbjöds jag att till honom lemna vidare understöd!"*

Robert skriver att han *"skänkte dem mitt förakt, djupt och af hela min själ!"*, men att han gick med på Holmblads fordringar.

Sålunda hade han *"med uppoffring af hela min stolthet gått Deras önskingar tillmötes Och detta, ehuru jag med förtviflan i hjertat svarat Eder: 'Jag böjer mitt hufvud under Administrationens Vanära' därför är jag sjuk, ligger i säng, och kommer att blifva sängliggande sålänge administrationen räcker"*.

Kammarherre Robert Gravenhorst Lövenstjerne är nu en bruten man. Han orkar inte skriva mer. "Loggboken" avslutas för Roberts del här. Om Roberts liv från nu

och fram till hans död 1894 skriver hans hustru Therese långt senare i ett långt brev till sönerna Johan och Gustaf.

Therese Gravenhorsts ”dagbok”

Några år efter Robert Gravenhorsts död öppnar hans hustru Therese loggboken. Hon finner nu *”vid genomläsandet af Eder älskade aflidne Faders dagbok, att han ej har skrivit längre än till år 1886”* och *”jag har beslutit att fortsätta, och så godt jag förmår gifva Eder öfverblick öfver de år, som följde intill hans död 1894”*. Kanske har Therese inte känt till Roberts ”loggbok”. Den är försedd med spänne och låsanordning. Kanske har hon inte orkat läsa den förrän några år efter makens bortgång. Nu, 1898, skriver hon med början där Robert slutade om de åtta åren 1886-1894, och hon gör det i form av ett brev till *”Mina älskade söner Johan och Gustaf”*. Kanske har hon uppmärksammat att Robert alldeles i början av loggboken skriver med adress till sin först födde son Johan: *”Och Du, min käre son: Le ej åt din faders valspråk: ’Vet hvad du gör!’ ”*.

Eftersom Thereses ”dagbok” ger en så personlig bild av både Robert och hela familjen Gravenhorst på Vegeholm känns det angeläget att återge stora delar av innehållet.

Therese börjar med ett väsentligt konstaterande, väsentligt därför att det speglar det fina förhållande som rådde mellan makarna: *”Det var med den största beundring o hänförelse, som jag, hans maka, hvilken med honom har lefvat de lyckligaste år, har delat glädje och sorg med honom, och därför var inne i alla hans tankar o handlingar, bevitnade, hur han efter att hans första vrede o förbittring hade lagt sig, böjde sin stolta själ och bar sitt kors med tålmod. Han tog det som en pröfning, sänd af Gud, därför fick han också kraften till att genomgå 5 långa tunga år. Han sade mig ofta, att hans ständiga bön till Herran var—Gif mig kraften till att utföra Ditt verk, hvartill Du har satt mig, och till att genomgå pröfningen. Och han blef bönhörd.”*

1886 föddes makarna Gravenhorsts dotter Laura. Detta barn blev, skriver Therese, som en solstråle i vår sorgliga tillvaro.¹⁸ *”När Pappa kom upp efter sitt tunga svåra arbete, lyste det lilla barnets ansikte honom alltid till mötes, och han kunde ofta lägga sig på golvet och leka med barnet som med sitt oskyldiga jollrande bragte honom tröst.”* Åren gick, det ena efter det andra, och livet var tungt och mödosamt. Robert skulle varje månad skicka räkenskaperna till herr Christensen, detaljerade i enskilda poster. Christensen kom ofta för kontroll, och *”de dagarna var en gränslös plåga”*. Ofta kom brev med begäran om förklaringar. Fanns det inte brev från Christensen *”andades vi fritt för den dagen”*.

Therese åkte ensam med barnen till Köpenhamn tre gånger om året som vanligt, mest för att morfar Holmblad skulle få se sina barnbarn och för att *”icke gifva verlden för mycken inblick i våra trista förhållanden För mig var det mycket svårt med dessa besök i Köpenhamn, då jag visste, med hvilka ögon de sågo på min Man.*

¹⁸ Förutom de ekonomiska motgångarna hade makarna mist fyra av sina små barn under åren 1876-1882.

Jag var ofta med gråt i halsen, när jag såg de andra glada med deras Män o hustrur och ingen talade om min Älskling, som kämpade så tappert.” Robert orkade inte följa med. Han plågades nu av ”sin förferliga excem, nerflidande”, och han drogs med en tilltagande svaghet. Han gjorde vad han kunde för att ”för världen vara sig lik” och tänkte på familjen och på andra mer än på sig själv. I sina rum kämpade han ut de hårda striderna, der bad han och grät ut sin smärta. Men när han såg sin lilla familj var han alltid glad. ”Han bredde en doft af harmoni och godhet öfver allt, hvad han kom när, derföre var han också älskat af alla, och begråten af alla, och icke minst af sina underlydande hvilket jag anser vara det största beröm för en Man.”

Trots det spända förhållandet mellan Robert och svärfar Holmblad uppträdde de hövligt mot varandra. Robert uppträdde som en gentleman, vilket respekterades och också uttalades av Holmblad. Vid ett tillfälle träffades de på Amager, då också Therese var med. Holmblad ville att ”vi skulle sälja Wegeholm, men ingen af oss ville ingå på saken, och så blef allt som det var”.

I augusti 1890 önskade Holmblad tala med Therese och Robert på kontoret på Gothersgade på Amager¹⁹. ”Vi kommo dit med bäfvan, men öfverraskades vid, att Morfar sade Pappa, att han var nöjd med allt, att han tyckte det gick framåt, och att han ville och önskade, att vi skulle vara goda Vänner, och att allt skulle vara glömd—Han räckte Pappa handen, något som ej var gjort i 5 år, och vi fick falla min älskade Fader om halsen, och tackade honom med tårar i ögonen—I kunnen tro, att vi voro lyckliga, och vi dansade nästan nedåt gatan med hvarandra under armen, som två barn. Allt var godt, striden hade ej varit förgäfvess, föreningen var fullkomlig—Vi kommo hem till det kära Wegeholm, allt såg ljusare ut.”

I november samma år insjuknade Holmblad i lunginflammation. Robert och

Interiör fra kontoret i Gothersgade. Porcelänsmaleri 1871. Privateje.

¹⁹ Om kontoret på Gothersgade se L P Homblad: Optegelser fra Amager sid. 25.

Therese åkte till honom, men Robert måste dagen efter åka hem för att delta i en kommunalstämma. När han därefter kom tillbaka hade Holmblad avlidit. *"Hur tackade vi icke Gud för, att vi nu kunde stå vid min Faders dödsläger, fridfulla försonade."*

Då Robert och Therese öppnade testamentet efter etatsrådet Holmblad hoppades de på ett arv av något slag, men till deras sorg var allt redan utbetalt. Deras arv uppgick till 500 000 kronor, *"en schön summa ifall vi hade haft den i contanter", men ack den låg nedgrävt i Wegeholm, och der stodo vi på samma punct som förut"..... "I kunnen förstå barn, att med sorgen öfver förlusten af en kärleksfull Fader, blandade sig sorgen öfver att åter igen stå ensam utan hjälp".*

Robert var ofta så trött och och förbi att han många gånger önskade, att *"befriaren ville komma och med den friden o hvilan för hans arma själ"*.

Vintern gick. På våren förklarade arrendatorn på Ohregården att han omöjligt kunde stanna längre. Arrendet var för högt. Robert kunde omöjligt gå med på nedläggning på grund av sina egna stora utbetalningar och blev därför tvungen att ta över gården själv. Nu stod han igen med en mur framför sig; en stor gård, ingen besättning, inga pengar.

På hösten samma år insjuknade Roberts far Anton Gravenhorst plötsligt. Hans hustru, som redan var mycket svag efter en bältros, ville sköta om honom men föll själv ihop och dog i januari 1892. Therese saknade henne mycket, men kände efteråt tacksamhet över att hon slapp uppleva förlusten av sin son Robert några år senare.

All denna sorg, alla dessa bekymmer för sina föräldrar, dessa eviga dagliga resor till Helsingborg och fadern Anton bidrog till att undergräva Roberts alltmer vacklande hälsa, och han kände sig mer och mer svag utan att egentligen kunna ange någon bestämd sjukdom. När han 7 mars 1892 tog emot Ohregården var den otroligt nergången, *"der var ett svineri utan alla gränser"*. Det tog flera månader att rensa och ordna allt. Roberts far Anton hade förmåtts flytta till Vegeholm och blev allt starkare, så att all kraft kunde ägnas åt att iståndsätta Ohregården.

I slutet på maj månad *"började Farfars oro för att komma till Stockholm och begravva Farmor, der ju stod i vort grafkapel i Ströfvelstorp, intet kunde hålla honom tillbaka"*. Han bestämde sig för att ensam åka till Stockholm för att begrava sin hustru på deras bröllopsdag den 6 juni. Robert orkade inte följa med. Egentligen var han rätt glad över att kunna vara ensam en tid med Therese.

Vid jultiden kände sig Robert svagare och led av en besvärande spottning. Han besökte ofta doktor Wendt. Efter nyår reste Therese med barnen Gustaf, Alice och Laura till mormor i Köpenhamn. Robert kände sig dålig men följde dem ändå till ångfärjan. Efter två veckor återvände Therese hem. *"Hur bestört blef jag då vid att se Pappa så förändrad på 14 dagar, blek, mager, svag, han hade intet velat säga mig om sitt tillstånd, för att ej göra mig rädd, och jag låtsade, som jag icke såg, hur sjuk han var."* Doktor Wendt hade då känt en svullnad i högra sidan, men på Roberts fråga om den var dödlig svarade han, att han ansåg den inte var farlig, men ville att Robert skulle inta sängen i 14 dagar. Från sängkammaren skötte Robert kontorssysslorna, medan Therese inspekterade gården. *"Han tänkte mycket på sin käre Johans framtid, hur allt skulle ställa sig för honom På sin Gustafs fram-*

tid tänkte han minderer och det var med glädje, han märkte, att skolan liksom fick lite mera värde för honom och att det började gå framåt". Sina barn älskade han, och han talade ofta om vilken fröjd det skulle bli att vara omgiven av sina söner. Han ville framstå mindre som en sträng fader och mer som en vän, som de kunde komma till med fullt förtroende. Denna glädje skulle han inte hinna uppleva.

Roberts böld tilltog, men han ville inte tala med läkare *"utan sände efter Mor Edla, hvilken vist ej förstod behandlingen, ty det drog ut i 3 månader och tog all kraft med sig"*. Therese hjälpte honom så gott hon kunde, men hela sommaren låg han på soffan för böldens skull.

Den 6 augusti hade Therese födelsedag, och hennes syskon och moder från Köpenhamn kom och gratulerade. *"Det var som Pappa hade haft aning om, att denna 6:e skulle vara sista festdag, och han visste icke, hvad han skulle göra för att göra dagen tillräcklig glad och skön för mig"*. På förmiddagen var arrangerat kräftkalas på Ohregårdens veranda. Vädret var härligt och stämningen utmärkt. *"Min älskade Robert höll ett oförglömligt tal till mig, hvori han lade hela sin innerliga kärlek och tack för hvad jag hade varit för honom. Gud välsigna honom i Evighet—Hvad var han icke för mig, hvilken uppoffrande kärlek, hvilket tålmod, och hvilken undergifvenhet i pröfningen"*. Till kvällens smörgåsbord på borgens terrass och supé i matsalen hade Robert bjudit familjens vänner från Ängelholm. Thereses bror Julius höll ett mycket vackert tal, vari han önskade Robert lycka och förbättrad hälsa. *"Ack den var redan bruten—det var sista gången, som glädjen lågade upp på Wegeholm"*.

Julius ville absolut att Robert skulle resa till något badställe. Robert rådgjorde med doktor Halik, som förklarade att den starka spottningen inte var oroande, men att han kunde ta till Wiesbadsee som en rekreatiönsresa. *"Han, liksom andra läkare anade icke, hvori sjukdommen bestod, men handlade han i väder o vind"*. Therese följde sin man till Helsingborg och såg honom *"segla af i vackert väder"* och hoppades på allt gott, för nu hade Robert äntligen följt läkarnas råd. De skrev till varandra varje dag. Men Robert blev bara sämre och sämre, han tålde inte vattnet, inte baden, *"han skulle aldrig hafva varit i Wiesbaden, men hvart skulle han hafva rest?"*

I början av oktober mötte Therese sin älskade *"stackars forpinte Vän hos Mormor i Köbenhavn"*. Han tynade av mer och mer. Han avsade sig det ena efter det andra av sin kommunala uppdrag, och under december tillbringade han sin mesta tid i sängen. Julafton frågade Therese Robert om han ville ta emot nattvarden, vilket han bejakade. *"Jag skickade genast bud efter Kyrkoherden, och Johan, Gustaf och jag sjelf deltog i den heliga måltiden, det var en mycket svår stund"*. Efter att ha bett konsul Dyberg att ordna sina affärer fick Robert fullständig ro. Natten efter kallade han till sig alla i familjen och tog avsked. Till var och en hade han ett litet ord. *"Jag bad till sist den bön för honom, som han älskade, och som han alltid sjelf bad—'Fader, under detta namn nalkas jag med hopp'"*. Nyårsafton förstod alla att slutet var nära. Allt tjänstefolket var närvarande, de gamla trotjänarna slog en krets kring sin älskade husbonde. *"Jag sjelf bad bara till Gud, att Han ville taga min Älskade och befria honom från detta jordiska"*. Klockan kvart över tolv drog han sin sista suck, *"han fick titta in i det nya året 1894"*.

"Allt gick så stilla, så tyst, jag höll hans hand till det sista, men då jag såg hans ögon brista, då kunde jag ej hålla mig från ett ångestskrig. Allt var förbi, min glädje, min lycka, mitt allt hvar dött med honom, som hade lärt mig lifvets poesie, lärt mig den stora, innerliga, eviga kärleken, som aldrig försvinner, som varar evigt, och som binder vora Själar samman nu och alltid"

"Måtte vi en gång mötas för Herrans thron, som vi här på jorden möttes för hans altare, och måtte ingen af våra Älskade saknas utan måtte vi kunna med fröjd ropa Herre, "här äro de Alla som du oss gifvit hafver". Herran vare oss Alla nådiga, nu och i all Evighet. Amen."

Eder Moder Therese G:L:e

Johan Gravenhorst Lövenstiernes anteckningar

Robert Gravenhorsts äldste son, överstelöjtnant Johan G-t Lövenstierne, ger i ett brev till ryttmästaren Wilhelm von Geijer år 1929 ett sammandrag av händelserna på Vegeholm efter sin faders död.

Häradshövding Wester i Ängelholm fick ombesörja handlingarna i dödsboet. Förvaltningen av Vegeholm uppdrogs åt godsägare D. von Ahlefeldt på Skeldinge. Indragningar gjordes nu på alla håll. Hästspannet, fyra grå norska hästar, såldes, kusken degraderades till kördräng, trädgården utarrenderades, Therese Gravenhorst *"upplöste lanthushållet och flyttade till Helsingborg"*. Mejeriet lades ner och ersattes av andelsmejeriet i Strövelstorp. Mejeristen M. Olsson blev en sorts kontorist, som inför Ahlefeldt svarade för det löpande. Svingården avvecklades, delvis på grund av de ytterligt låga svinpriserna.

Johan G-t Lövenstierne nämner något om vad som hände på Vegeholm året före Roberts död:

"1892 i mars utarrenderades Ohregården till P. Olsson i Helsingborg, vilken som förvaltare placerade sin son Gabriel Olsson. Huvudgården och Låsa hus arrenderades af Patron A. Nilsson, Fogdehus av förutvarande ladufogden Hansson. Arrendatorer erhöles också till Strandgård och Nygård."

Den 1 jan 1897 övertog Johan skötseln av egendomen efter Ahlefeldt. Han var då underlöjtnant vid Skånska Husarregementet i Helsingborg och kunde bo på Vegeholm samtidigt som han skötte tjänsten i Helsingborg. Under sommarmånaderna bodde också Therese på Vegeholm.

Under vintern 1901-1902 fick Johan vid flera tillfällen förfrågan om egendomen var till salu. Av intensiv kärlek till barndomshemmet sökte han en utväg som kunde förhindra en eventuell försäljning. Han hade tidigare hört att konsul Olsson i Helsingborg haft planer på att bygga en kanal från Vegeå för att från sitt tegelbruk i Rögle kunna få utskeppningsmöjligheter. Han kontaktade konsulen, som sade sig en gång verkligen ha haft dessa planer, men nu slagit dem ur hågen—men, sade han, om Vegeholm är till salu är jag villig att köpa det. Till detta svarade Johan G-t Lövenstierne bestämt nej. I stället föreslog han sin moder Therese och svågern ryttmä-

taren Sture Brunnström, att han själv tillsammans med sin bror Gustaf skulle köpa Wegeholt för en summa motsvarande taxeringsvärdet. Familjeråd sammankallades. Sture Brunnströms fader och häradshövding C. Wester var närvarande. Köpet godkändes och Wester fick i uppdrag att upprätta köpekontrakt. *"Jag var således med min broder ägare till Wegeholt och detta en hel månad"*, skriver Johan. Men så kom plötsligt ett bestämt köpeanbud från överstelöjtnant W. von Geijer på 600.000 kr, ett betydligt högre pris än taxeringsvärdet. Det var en svår stund för mig; men lyckligtvis segrade förståndet. *"Jag insåg vilka oerhörda svårigheter jag skulle gå till mötes, och hur mycket lugnare det skulle vara att befrias från dem. Jag förklarade för min moder och syskon mig villig avstå från min rätt"*.

Detta hände i februari-mars. Johans hustru låg på sitt yttersta efter ett halvt års svår sjukdom och avled 31 mars 1902. Det var en svår tid för Johan då allt stormade omkring honom. *"Den 1 juni 1902 kl. 7.30 fm lämnade jag för alltid Wegeholt. På 'rundelen' överlämnade jag nyckeln till stora porten åt Mejeristen M. Olsson, som varit mig en god hjälp, och ensam gick jag med tungt sinne och ej återhållna tårar till stationen och afreste till min moder och min militära tjänst i Helsingborg."*

Från och med nu blir alltså släkten von Geijer ägare till godset Wegeholt.

"Med en blank dagbok" – Alice berättar

Drygt 50 år efter det att Robert Gravenhorsts hustru Therese skrev sin "dagbok" i form av ett brev till sina söner berättar dottern Alice i sin tur för sina barn om hur det var att växa upp i familjen Gravenhorst på Wegeholt. Alice, som gifte sig med ryttmästaren Sture Brunnström på Stureholt, låter ett av sina åtta barn, Elisabeth, skriva ner minnena som får rubriken *"Med en blank dagbok"*.

Utdrag ur berättelsen kommer på följande sidor

Slottet Vegeholms entré på Robert Gravenhorst Lövenstiernes tid.
Bild från Stureholms gårdsarkiv

Alice beskriver sin mor Therese som en av de mest förtjusande människor hon mött, *"med en glad tillförsikt och varm religiositet, alltid förlitande sig på den gode Gudens hjälp och som alltid fann sig förd på ett så märkvärdigt sätt"*. Om detta vittnar också den psalmvers som Alice citerar: *"Jag kan icke räkna dem alla, de prov på Guds godhet jag rönt o.s.v."* Även om allt såg ledsamt och besvärligt ut var Therese alltid nöjd och tillfreds och var glad *"när hon satt med sin 'lille kopp' och sin Dannebrog, den tidens tidning"*.

Varken Robert eller Therese nämner något om sina små barn som de miste i en epidemisk sjukdom 1876. Alice berättar att smedens barn plötsligt fick ont i halsen. Smittan fördes genom barnjungfrun över till Gravenhorsts barn, och tre av dem dog efter några dagar. Sonen Johan, som ännu inte angripits, togs om hand av Roberts far Anton Gravenhorst, som var läkare och just då bodde i Helsingborg. På så sätt räddades han från sjukdomen.

Det var en oerhörd sorg för Therese och Robert att nästan bli barnlösa. Therese fick under ett halvår komma till sina föräldrar på Amager *"för att komma öfver det värsta"*. Året efter, 1877, föddes sonen Gustaf och året därpå Alice, och *"så blef ju huset åter befolkat och lifvet lefdes vidare"*. 1882 kom nästa motgång, då Julius föddes och dog efter någon dag. Alice kommer ihåg att han lades fint i kistan. "Mor Edla" pryddes honom med en krans av förgätmigej. På väg till begravningen i Strövelstorp placerades syskonen i droskan med kistan framför fotsacken. Pappa Robert

satt bredvid kusken Olsson. - 1886 föddes Laura, välkommen av föräldrarna, men synnerligen ovälkommen av de gamla. *"Helst Mormor tyckte det var onödigt och skräckeligt, att Mamma än en gång skulle iväg"*.

Roberts föräldrar, Anton och Emma Louise, hade i början av 1870-talet flyttat till Lund och några år senare till Helsingborg. Alice bodde ofta längre perioder hos dem för att få möjlighet att träffa flickor i sin egen ålder. *"Hemma hade jag ingen att leka med"*. Också bröderna Johan och Gustaf bodde tidvis hos farföräldrarna i Helsingborg, där de hade en duktig guvernant som *"läste in dem i Helsingborgs läroverk"*.

Alice berättar att hennes farföräldrar var mycket musikaliska, och farmor Emma hade en härlig röst, *"var aldrig gladare än när hon fick sjunga"*. Farfar Anton spelade fiol och pappa Roberts bror Julius violoncell. Therese spelade piano och Robert orgel. *"Därför samlades ofta trevligt folk i hemmet. Så ofta farföräldrarna kom ut till Vegeholm blev det musik"*.

En av alla de intressanta personer på Vegeholm som Alice minns var kusken Olsson, *"en gammal husar som alltid var gråtmild, men köra kunde han"*. Hon berättar om de fyra vackra grå hästarna, som köptes från Västergötland. *"Det var vackert då vi någon gång åkte spann"*. Olsson lärde Alice rida på de mjuka sandvägarna i den vackra skogen. Andra barndomsminnen var skridskoåkningen på vallgravarnas is om vintrarna och roddturerna uppför Vegeå med den vackra naturen om sommarkvällarna, eller morgnarna då hon stod på borgbron och metade abborrar och såg fiskarna högt uppifrån i det klara vattnet. *"Det var inte stora nöjen vi barn hade, men oh! så härligt i alla fall"*.

Föräldrarna, Robert och Therese, hade sitt mesta umgänge i Ängelholm, prost-en Olin i Strövelstorp icke att förglömma, *"pappas faderlige vän och rådgivare"*. Alice och hennes syskon var ofta med på kalasen. Trots att det var mycket *"se men inte röra"* och *"vi stod och hängde i dörren och hade tråkigt"*, så tyckte de ändå att det var roligt att få följa med. Det var häradshövding Westers hem med vacker trädgård ner till Rönneå och ryttmästare Kull som *"var stor och bullrande och drack mycket punsch"*. Så var det doktor Nylanders och konsul Dyberg *"med en sjuklig fru och skön dotter"* och gamle Rickman von Platen med svägerskorna Sparre och så de gamla Wachtmeisters i den gamla gården vid kyrkan. På Skeldinge bodde von Ahlefeld's med flera barn i Alices ålder och på Össjö Berch's och på Öfragård Ödmanssons, *"ett stort gästfritt hem"*. På Rössjöholm bodde Rosenörn-Lehn *"med slott i Danmark"*, och så var det Tornérhjelm's på Wrams Gunnarstorp, *"men det var inget vidare umgänge med dem"*. Med Barnekow's på Spannarps hade familjen ett gott umgänge. Robert Barnekow och hans hustru hade *"ett trevligt och gästfritt hem där de gärna samlade släkt och vänner och många ungdomar"*.

Varje sommar ordnade Robert Gravenhorst en stor utflykt till Kullaberg med många ekipage inbjudna. Då körde hushållerskan och en jungfru med "trossen" i förväg tidigt på morgonen, och *"när vi vid 12-tiden kommo till Brunnby backar hade de lunchen uppdukad där"*. Sedan alla rastat och ätit fortsatte de till Kulla fyr, där middagen serverades på Kullagården.

Trots att förhållandet mellan Robert Gravenhorst och svärfadern L P Holmblad i Köpenhamn inte var det bästa reste Therese och barnen några gånger om året till Danmark för att hälsa på släkten. I juli månad hade pappa Holmblad födelsedag med stor släktmiddag på Skovbakken, det stora lantstället vid Skodsborg där Robert och Therese tillbringade sina första dagar efter sitt giftermål. Alice berättar att man for från Helsingborg med hjulbåt som anlöpte alla orterna längs ”Kysten”, där långa broar löpte ut i Sundet. På Skovbakken, där Holmblads bodde om somrarna, fick också Alice och syskonen tillbringa långa perioder med möjlighet att träffa sina danska kusiner. Den stråtäckta villan var högt belägen alldeles intill Dyrehaven med härliga sluttningar, där barnen varje dag skulle plocka smultron så att *”morfar hade till alla mål”*. Morfar Holmblad och hans kontorsherrar längs Kysten for om morgnarna med båten in till Köpenhamn, och när morfar anlände hem på eftermiddagen skulle Alice och hennes syskon alltid möta honom vid bryggan.

»Skovbakken« i Skodsborg. Dørstykke udført af F.C.Kiærshou 1860. Privateje.

Bild ur ”Liimfabrikken” på Amagerbro.

Under några av juldagarna brukade barnen få åka med mamma Therese till Amager för att träffa morföräldrarna Holmblad och släktingar. Då ställdes där alltid till med julfest. De hade en vacker julgran som stod på en skottkärra. Den fördes ut om kvällen till Havestuen. Alice minns att mormor hade bjudit in en del ungdomar, kusiner och ”sysslingar” och några av vännernas barn. Man förlustade sig med bl.a. lotterier och dans kring granen. De hade ett bra positiv som någon av de gamla eller betjänten drog. *”Vi hade härligt roligt”*.

Även om Alice mest berättar om sina soliga minnen från sin barndom och uppväxt kan hon inte låta bli att fälla några personliga kommentarer om både pappa

Robert och morfar Holmblad. Om morfar berättar hon att han var en *”strålande affärsman, men bara inte på jordbruk”*, och om pappa Robert säger hon att *”min far förstod sig inte på hvarken det ena eller det andra, var bara snäll och god”*. När han 1871 övertog Wegeholm fick han *”försöka sätta sig in i lantbruk, han hade som sjöman inte en aning om de olika sädesslagen eller skogsskötsel och fick dåliga rådgivare”*. *”Stackars pappa”* hade många bekymmer med att få det hela att gå ihop. Jorden var utarrenderad, och när arrendatorerna menade sig inte kunna betala arrendena var Robert för snäll för att driva in pengarna.

Slutord

Då man läser Robert Gravenhorst Lövenstierne's *”Loggbok”*, och också Thereses och sonen Johans anteckningar, kan man lätt få intrycket att livet på Wegeholm bestod av enbart arbete, sorger och bekymmer. – Så var det inte. Det som dottern Alice berättar för sina barn visar att familjen Gravenhorst Lövenstierne hade ett rikt umgängesliv, så som det anstod en adelsfamilj på den tiden. Bekantskapskretsen bestod av samhällets mera bemärkta personer, och man umgicks flitigt på både privata och mera offentliga fester. Exempel på det senare är en välgörenhetstillställning på Thorslund i Ängelholm. Alice nämner om den i samband med sin berättelse om godsägare R. Barnekow på Spannarp. Det som emellertid till stor del förstörde det angenäma adelslivet för familjen Gravenhorst var dels de ekonomiskt besvärliga omständigheterna, dels det ytterst spända förhållande som med tiden utvecklades mellan kammarherren Gravenhorst och hans svärfader etatsrådet L P Holmblad i Köpenhamn. Dessa missförhållanden bottnade, så vitt man kan förstå, dels i Robert Gravenhorsts från början totala avsaknad av insikter i både ekonomi och jordbruksfrågor, dels i L P Holmblads oförmåga att förstå att ett nergånget gods som Wegeholm var i stort behov av ett betydande rörelsekapital för att komma på fötter igen. – Både Robert Gravenhorst själv såväl som sonen Johan G Lövenstierne och i viss mån dottern Alice Brunnström låter oss genom anteckningarna förstå denna problematik.

Robert Gravenhorst Lövenstierne — Om en gravplats på Strövelstorps kyrkogård

Producerad av Ingvar Nilsson